

Elof Westergaards tale ved Peter Brandes' begravelse

Taler

Elof Westergaard
Biskop

Dato

18. januar 2025

Sted

Gamtofte Kirke

- 1 Apostlen Peter skriver i sit første brev kapitel 1 vers 3

Lovet være Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb. Ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde

5

Peter Brandes, som vi i dag er samlet for at tage afsked med, var eminent til at fortælle historier. Han havde en fantastisk hukommelse og lagde så også gerne lidt til for at gøre historien endnu bedre. Peter havde sans for både den store historie som den lille anekdote, gerne tilføjet et humoristisk tvist.

10

Jeg vil i Peters ånd derfor gerne begynde med en lille kort fortælling.

Det er en fortælling, en lille episode, i Nikos Kazantzakis roman *Den evige vandring op ad*. Den foregår for mere end 100 år siden i et kloster et sted i

15

Grækenland: En meget lærd teolog fra Konstantinopel kom til dette kloster op til påske. Og om morgenen påskelørdag træder han frem for alle munkene med hel stabel bøger i guldbind under armen og prøver på at forklare de jævne munke opstandelsens mysterium. Men, som forfatteren skriver, ”munkene opfattede Kristi opstandelse meget ligetil, meget naturligt, de havde aldrig spurgte sig selv, hvorledes eller hvorfor. De syntes, at det var så ligetil, lige så naturligt som at solen stod op hver morgen. Og nu kom denne lærde teolog med alle sine folianter og al sin skarpsindighed og gjorde det bare mere indviklet for dem”. Og denne lille historie slutter med en gammel munks ord til en ung:

20

”Gud, forlade mig, min dreng, men i år var det for første gang, som om jeg ikke følte Kristus stå op”.

25

Det er en bestemt sætning, som jeg gerne vil trække frem af denne fortælling: Munkenes fornemmelse af, at opstandelsen er ligetil, som det at solen står op

30 hver morgen. Så ligetil forekommer opstandelsen mig også, når jeg betragter Peters krucifiks her i Gamtofte kirke.

Peter har lavet flere krucifikser. Der er ofret, Kristus, med den bøjede nakke, med associationer til den gammeltestamentlige Isak, som i Vejleå kirke. Og så er
35 der denne her i Gamtofte kirke, hvor mennesket, Kristus, står på en og samme gang og lyser og bliver belyst.

Det er så utroligt fint og smukt et krucifiks.

40 På en og samme gang bliver vi her i dette krucifiks mødt af Kristus, den korsfæstede og opstandne, og samtidigt bliver vi mindet om opstandelseshabet, om hvordan det enkelte menneske - hvordan vi står mærket af solen, mærket af Guds nåde, mærket af dåben. Ja, vi får i dette krucifiks lov til at se, gives et udtryk for, hvordan det enkelte menneskes liv både er sårbart og samtidigt er
45 belyst af Gud. Vi kan nu ligefrem, om end i det små, have på at må blive lys for andre, lys for hinanden.

Det er det, vi skal her i dag, hjælpe hinanden med at tage afsked med Peter Brandes, trøste hinanden og i taknemmelighed glædes over det, han var for os i
50 livet: Peter som ægtefælle, far, morfar, kollega og ven. Her er plads til sorgen, til at vi kan forlige os og sige tak for livet, vi delte med Peter, blive trøstet og holde hinanden fast i det håb, vi er givet i dåben og i Jesu opstandelse fra de døde.

55

Døden undgår vi ikke; den er et vilkår for alt levende. Alligevel er der mere og andet at sige om vores tilværelse end det, at vi skal dø.

Død og opstandelse er forbundne. Det er det, som egentlig også bliver så ligetil
60 skildret her i kirken i Peters krucifiks.

Peter havde evnen til at med stor nerve at kunne skildre mysteriet så ligetil og enkelt.

65 Det gjorde han gennem et sisyfosarbejde, et stadigt, stædigt, vedholdende kunstnerisk arbejde og gennem en samtidig dyb intellektuel refleksion over livets grund.

70 Peter var ikke bange for gentagelsen; tværtimod blev det vejen til nye udtryk og erkendelser.

Han havde en udelt glæde og lykke ved at være i sit arbejde.

75 I udstillingskataloget til udstillingen på Silkeborg Bad med titlen *I lyset af gentagelsen* skriver Peter således om opstandelsen:

”Hvis du tror, og du tror på opstandelsen, så er Påskemorgen hele mit livs spørgsmål. Alle motivernes gentagelser og konklusioner er den afslutning, som
80 er begyndelsen til livet. Påskemorgen er en fødsels dag. Der er ingen afslutninger, men en uendelig række af begyndelser”. (s.92)

Påske og fødsel bliver her hos Peter forbundne. Måske derfor var Peter også så optaget af sammenhængen mellem opstandelse og døb, som når han i et
85 interview også sammenligner den tomme grav, hulen, fordybningen med et stort døbsfad eller døbskar; genfødslen i døben og opstandelsen hører for Peter sammen, er et samlende som udtryk for håbet.

90

Peter er nu død efter længere tids svækkelse.

Det sidste år, hvor Peters kræfter gradvist er blevet færre, har krævet meget af dig Maja, men du har ikke været i tvivl om, hvor du skulle være, nemlig ved Peters
95 side. Du var hans uundværlige livsline.

I fik indrettet huset, så det kunne fungere også selv om han ikke selv kunne gå. Han forsøgte, så godt han kunne under de nye forudsætninger at arbejde, hvad vi også fik et stærkt indtryk af i forbindelse med den store udstilling på
100 Silkeborg Bad.

Peter ville skabe. Han var skabt til at skabe, og han gjorde det så længe, kræfterne overhovedet rakte dertil.

105 Det var frustrerende for ham til sidst ikke at kunne ret meget, fysisk at være fastlåst. Men Peter var ikke bange for at dø.

110 Peter blev svagere. Og til sidst kom han på Holbæk Sygehus, hvor han døde tidligt om morgenen den 4. januar.

Peter Brandes blev 80 år gammel.

115 Han lå der på sygehuset, fortalte du Maja, med sin store *bog I lyset af gentagelsen* ved sin side. Han havde sin verden med sig, og han havde dig Maja og du Sarah og din familie.

120 Peter var nærværende til det sidste. Han fik sagt farvel og taget afsked med jer hans helt nære.

125 Peter blev født den 5. marts 1944. Hans far, Thomas, havde under Anden Verdenskrig som jøde måtte flygte til Sverige, mens han mor, Gerda, ventede ham. Det var en urolig tid, en svær begyndelse, som dog endte lykkeligt.

130 Peter voksede op med forældre, der havde en stolthed over ham og som viste ham stor tillid. Man får gennem samtalen med jer en stærk fornemmelse af, at Peters mor mente, at han, Peter kunne nærmest alt.

135 Peter bliver student, rejser i længere perioder til Tyrkiet og Grækenland, senere også rejser i Nordafrika, Spanien og Frankrig. Han begynder studier og tager eksamener på universitet i København. I 1972 vælger han så permanent at flytte til Paris for at hellige sig sit kunstneriske virke.

140 Peter ville være kunstner. Han var autodidakt, men selvlærd på den måde, at han tog ved lære af andre. Peter var, forekommer det mig, i den forstand en modig mand, for så vidt han ikke var bange for at opsøge andre kunstnere og lære af dem, f.eks. Robert Jacobsen, og vel ikke mindst Preben Hornung.

Hvad var Peter så præget af?

Peter bar sit ophav med sig: det jødiske og det fynske.

145 Det fynske tog han med sig i livet. Engmosegård og livet der stod i et særligt lys:

Den fynske familie, talende, snakkende, det gode humør. En familie fuld af historiefortællere og en ånd præget af stor mild generøsitet, nærhed og nærvær.

150 Peter blev desuden stærkt præget af sit jødiske ophav. Hans far, Thomas, som var jøde, var vokset op i Leipzig, hvor bedsteforældrene havde haft en radioforretning. Han måtte rejse væk, flygte, under nazismen, kom til Assens, hvor han mødte Peters mor Gerda allerede den første dag, han kom til byen. Han Thomas Brandes åbnede siden en sprogskole i Odense.

155

Med sin jødiske familie blev Peter kastet ind i det tyvende århundredes rædsler og lidelser med erfaringer og historier om familiemedlemmer, som døde under Holocaust. Han var sin families historie bevidst. Og det skærpede formodentlig også Peters interesse for den tyvende århundredes kunst, digtning og filosofi,
160 som havde Holocaust, rædslerne, lidelsen, krigene og tabet med sig som referenceramme. Det jødiske var så samtidig med til at give Peter et internationalt blik, gjorde ham i en tidlig alder hjemmevant ikke kun i Danmark, for så vidt de overlevende på hans fars side nu var spredt ud over flere europæiske lande. Endelig gav den lange jødiske historie ham også et stærkt blik
165 for den store historie, det lange lys på den rige kulturarv, som har præget vores samfund. Peter havde fokus på alt fra mesopotamiske kulturer, over den græske antikke arv, den jødisk-kristne tradition til modernismens digtere.

170

Peter var 100% kunstner, og det var arbejdet, som havde hans primære fokus.

På det familiære plan var det ikke altid let, gav du udtryk for Sarah. Kunsten og det at skabe kom først. I fandt dog hinanden. Men det var ikke ham, man kunne
175 forvente skulle hente eller passe jer børnebørn Esther, Valdemar og Theodor. Det vidste I godt.

Peter var et renæssancemenneske, som evnede at udtrykke sig i mange forskellige kunstneriske former, hvad i sig selv er ganske imponerende: maleri, tegning,
180 grafik, fotografi og skulpturer.

Peter mestrede mange forskellige materialer fra papir, træsnit, bronze til keramik. Han havde en særlig sans for materialitet, en særlig taktil fornemmelse for stoffet, og kunne så samtidig fortælle så udførligt om materialerne og

beskrive arbejdsprocesserne helt ned i det mindste detalje.

Peters tilgang til sit arbejde har jeg oplevet som på en og samme gang ydmyg og selvbevidst. Ydmyg i erkendelsen af at vide, at han arbejdede videre på og
190 ovenpå den rige tradition, han havde taget til sig. Og selvbevidst i modet til at
tage livtaget med stoffet, ved at insistere på at skabe og bidrage med sit udtryk
og sine værker.

Jeg kan næsten have fornemmelsen af Peter som en Jakob, der tager livtag med
195 og går i infight med englen ved Jabboks vadested.

I udstillings kataloget *I lyset af gentagelsen* skrev Peter, at hans arbejde består af
kulturfortællinger – i motiver og tematikker, som opstår og gennemarbejdes
igen og igen og i mange materialer. For med Peters egne ord, han ville med disse
200 gentagelser: ”komme tættere på den tro, at der er mere end én mulig sandhed i
et udtryk eller forsøg på at udtrykke et skær af virkeligheden.” (*I lyset af
gentagelsen*, 6).

”Lag på lag, tid på tid, indtryk på indtryk, bliver til udtryk på udtryk, i et
205 sediment af kunsthistoriens sammenspil af tid, indhold og form (*I lyset af
gentagelsen*, 51), skrev Peter i det samme katalog. Hvor har Peter gennem sit
stædige arbejde beriget os med nyfortolkninger og udlægninger, ja lagt lag på lag,
og givet os udtryk på udtryk. Nye motiver bearbejdet fra Homer og Bibelen, fra
den gamle og rige middelhavskultur samt fra europæisk ikonografi, litteratur og
210 digtning. Navnene er mange, som har fået nye udtryk: Odysseus, Menelaos,
kyklopen, Telemachos, Isak, Lazarus, Veronikas svededug, Kristoforus, Isak,
Jakobskamp, Den gode hyrde, Sædemanden, Apostlene, Kristus og mange,
mange flere.

Peter ville gerne efterlade noget til os. Det har han gjort med det livtag, han har
215 taget ved sit arbejde. Det er vi mange, som skylder ham stor tak for. Det har
været og vil være til stor inspiration for mange.

220

Når Peter ikke arbejdede blev han hurtig urolig. Han havde en umættelig lyst til
at arbejde. Men han var samtidig meget social anlagt. Han kunne, hvad du
nævnte Maja, ikke lide at være alene.

225

Peter var ualmindelig god til at skabe netværk, og vi var mange, der nød at blive inviteret ind i hans univers.

230

Peter holdt af at blive set og anerkendt og kunne også virke dominerende, men det var samtidig med en stærk interesse for andre. Han beundrede andres talent, hvad det end var; han elskede dialogen og samtalen med andre.

235

Han var generøs, førte gerne unge frem, samtidig med at han kunne have overmåde lidt talmodighed med sine omgivelser.

240

Stor generøsitet og stor utalmodig gik hånd i hånd hos Peter. Vi er mange, der vil savne ham.

Lovet være Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb. Ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde

245

Jeg indledte med disse ord fra Første Peters brev i Det nye Testamente. Disse ord skal vi om lidt høre igen ude ved graven. De lyder ved dåben, lød ved Peters dåb her i kirken, og de lyder i forbindelse med jordfæstelsen.

250

Disse ord fra 1. Peters brev binder således vores liv sammen fra fødsel til død, knytter dåb og opstandelse sammen.

Vi lever således efter påskemorgen i håbet.

255

Du, Maja fortalte så smukt, da vi mødtes forrige fredag, om din og Peters fælles glæde ved at sidde sammen og lytte til morgenandagten. Også helt til sidst, da du sad der alene ved Peters dødsleje.

260

Den fortælling er der også både trøst og opstandelse i. Den kan minde os alle om det, som vi skal synge i salmen *Den signede dag med fryd vi ser*, at hos Gud har vi hjem og at hos ham: ”så frydelig der til evig tid/med venner i lys vi tale”.

(DDS 402 v.7).

265

Guds fred med Peter Brandes. Guds fred med os alle. Amen

–

270 **Slutkollekt ved Peter Brandes' begravelse**

Gud

Tak for livet, troen og håbet.

Tak for din barmhjertighed,

275 at du har genfødt os til et levende håb
ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde

Du er så nær,

en hånd, som rækker ud,

et strejf af lys i mørket,

280 et ord i tavsheden,

et aftryk af et ansigt,

som i Veronikas svededug,

et svæv i luften

som Lazarus opvækkelse,

285 et trappetrin, hvorpå slægterne gik.

Vi beder dig:

Gå med din opstandelse

ind i alle dødens mørke sprækker

så vi får tillid til at ingen lever eller dør kun for sig selv.

290 Lad Peters liv stå i dit lys,

i kærlighedens og forsoningens lys,

så vi ser, hvad vi savner,

den gave Peter var

alt det, vi delte med ham.

295 Og sådan, at vi mærker din trøst

og forstår dybden af din kærlighed og nåde.

Gud, hold os i live og rejs os fra døden og dens mørke skygge.

Amen

300

Kilde

Manuskript tilsendt af taler og udgivet af Danske Taler med tilladelse fra taler

Kildetype
Digitalt manuskript

305 **Tags**
Begravelsestale, Prædiken, Prædikener fra 2000-tallet

URI
<https://www.dansketaler.dk/tale/eflof-westergaards-tale-ved-peter-brandes-begravelse>

310

315

320

325

330

335

340